

זכירתו של מוחמד בהאר

מוחמד בהאר היה **צעיר פלסטיני בן 24 משכונת שוג'עיה**, מחוז צפוף **בעיר עזה**. הוא נולד עם **תסמונת דאון** וחי עם **אוטיזם**, מצבים שעיצבו את תלותו במשפחתו ואת התנהגותו השקטה, ברובה לא מילולית. חברים ושכנים זכרו אותו כנוכחות שקטה שאהבה לשבת ליד החלון ולהתבונן בחיי הרחוב שמתחת, מפחד בקלות מרעשים חזקים ותלוי בקולות המרגיעים של הוריו.

באזור שבו רעש, פחד ופיצוצות הם קבועים, השתיקה של מוחמד הייתה מפלטו – ואחריות הוריו. הם חיו את חייהם כדי להגן עליו מאכזריות העולם. הוא לא היה פוליטי; הוא לא היה לוחם. הוא היה פשוט בן אדם שהזדקק לטיפול וחסד – ושברגדיה לא מצא אף אחד מהם ברגע מותו.

הנסיבות שהובילו למותו

ב**3 ביולי 2024**, חיילים ישראלים נכנסו לשוג'עיה. הם הגיעו משוריינים, עם רובים ו**כלב צבאי מיחידת עוקץ**. כשפרצו לדירת משפחת בהאר, מוחמד קפא מפחד. הוא לא הצליח להבין את הפקודות שנצעקו לעברו; הוא כמעט ולא הצליח לעבד את הכאוס סביבו. תוך שניות, החיילים **שחררו את הכלב**. עדים והוריו זוכרים כיצד החיה **קרעה את זרועו וחזהו**, החדר הקטן הדהד מצעקותיו. אמו ניסתה להגיע אליו אך **נגררה לאחור על ידי החיילים**, אביו **נדחף לקיר**. לאחר מכן הם **נאזקו ונלקחו משם**, נאלצו לעזוב את ביתם בעוד בנם מדמם על הרצפה.

במשך ימים, ההורים היו עצורים. כששוחררו לבסוף, הם מיהרו חזרה דרך הרחובות ההרוסים ומצאו את מה שנשאר מבנם: **גופתו במצב התפרקות**, דם שנקווה בסדקי הבטון, ריח המוות במקום שבו פעם צפה בעולם דרך חלון. הם שטפו אותו וקברו אותו, ללא יכולת אפילו לזמן עזרה רשמית בתוך הלחימה.

חיי אדם – פגיע, בעל מוגבלות, תלוי – כבו וננטשו ללא רישום או חרטה.

3. ההיסטוריה המטרידה של כלבים בצה"ל

הריגתו של מוחמד לא הייתה אירוע בודד. היא מהווה חלק מ**מדפוס מטריד**: השימוש המתועד של הצבא הישראלי ב**כלבים כדי להפחיד, לפצוע ולהשפיל פלסטינים**.

- דו"ח של **בצלם משנת 2015**, "**כשהכלבים נושכים**", תיעד מקרים שבהם כלבים מיחידת עוקץ תקפו אזרחים לא חמושים, כולל ילדים, במהלך פעולות מעצר. הארגון קבע כי הפרקטיקה מהווה **יחס אכזרי, לא אנושי ומשפיל**.
- **שוברים שתיקה**, קבוצה של חיילים ישראלים לשעבר, פרסמה עדויות המתארות שימוש בכלבים כדי **להטיל אימה על עצירים**: חיילים קיבלו הוראה "לתת להם לנבוח בפניהם", או לאפשר לכלבים לנשוך או לגרור פלסטינים כפותים.
- **חמוקד ורופאים למען זכויות אדם-ישראל** אספו עדויות מעצירים שתיארו **כלבים שהובאו לחדרי חקירות** ככלי להשפלה.
- **הוועדה של האו"ם נגד עינויים (CAT)** ומשמר **זכויות האדם** הביעו דאגה מהשימוש בכלבים בהקשרים אלה, והזהירו כי שיטות כאלה מפרות את מחויבויות ישראל על פי החוק הבינלאומי.

חלק מהעדויות מתארות סצנות של **השפלה** כה חמורות שהן מטשטשות את הקו בין עינויים פיזיים לפסיכולוגיים: כלבים שנאלצו לאכול או להשתין ליד אסירים כפותים, או לדמות דומיננטיות מינית. בעוד

שלא ניתן לאמת באופן עצמאי את כל הטענות, **דפוס ההשפלה והדה-הומניזציה** עקבי לאורך שנים של דיווחים.

באור זה, ההתקפה שהרגה את מוחמד בהאר לא הייתה חריגה, אלא **שיא קודר של פרקטיקה מוסדית** – כזו שמנשלת את הפחד האנושי מבעלי חיים כדי לאכוף שליטה ואימה.

4. מערכת החסינות תחת החוק הצבאי הישראלי

במסגרת המערכת המשפטית הישראלית, **לפלסטינים אין כמעט דרך להשיג צדק**. כל העבירות לכאורה של חיילים בשטחים הכבושים נתונות לסמכותו של **הפרקליט הצבאי הראשי (MAG)** של צה"ל, ולא לבתי המשפט האזרחיים.

הפרקליט הצבאי מחליט לבדו אם לפתוח בחקירה, וכמעט תמיד מסרב. לפי נתוני **יש דין משנת 2023**, מתוך מאות תלונות פלסטיניות בין 2019 ל-2023, **רק 0.7 אחוזים** הובילו להגשת כתבי אישום. יותר מ-80 **אחוזים** נסגרו ללא פתיחת חקירה כלל.

קורבנות פלסטינים אינם יכולים להגיש תלונות פליליות ישירות; הם חייבים להסתמך על ארגונים לא ממשלתיים ישראליים שיגישו עתירות בשמם. הגבלות נסיעה, מחסומי שפה וחוסר השקיפות במערכת הצבאית הופכים את ההשתתפות כמעט בלתי אפשרית. אפילו תביעות אזרחיות נחסמות: תיקונים **לחוק הנזיקין האזרחיים של ישראל (2012)** פוטרים את המדינה מאחריות לנזקים המתרחשים ב"אזורי לחימה".

ארכיטקטורת החסינות הזו פירושה שהמוסד המואשם בעבירות מחליט אם לחקור את עצמו. במקרה של מוחמד בהאר – כמו ברוב המקרים האחרים – לא נפתחה חקירה, לא נחקרו חיילים, ולא נרדף אחריות.

5. ההשלכות לפי החוק הבינלאומי

תחת **המשפט ההומניטרי הבינלאומי (IHL)**, **המשפט הבינלאומי לזכויות האדם (IHRL)** ואמנת רומא של בית הדין הפלילי הבינלאומי (ICC), הריגתו של מוחמד בהאר עשויה להוות **פשע מלחמה והפרה חמורה של אמנות ז'נבה**.

א. אמנות ז'נבה

- **סעיפים 27 ו-32 של האמנה הרביעית של ז'נבה** מבטיחים הגנה על אזרחים מפני אלימות, הפחדה ויחס משפיל.
- **סעיף 3 המשותף** אוסר על "אלימות נגד החיים והאדם, במיוחד רצח מכל סוג, השחתה, יחס אכזרי ועינויים".
- **סעיף 16** מחייב את הצדדים לדאוג לפצועים ולחולים. השארת אזרח בעל מוגבלות למות מפציעות שלא טופלו **מפרה חובות אלה ומסווגת כ"רצח מכוון"** – הפרה חמורה לפי **סעיף 147**.

ב. **אמנת רומא (ICC)** סעיפים 8(2)(א)(ii) ו-8(2)(iii) מגדירים **רצח מכוון ויחס לא אנושי** כפשעי מלחמה; סעיף 8(2)(ב)(xxi) אוסר על **פגיעות בכבוד האישי**. אם יוכח כי המעשה היה מכוון, שחרור כלב על לא-לוחם ומניעת סיוע עומדים באלמנטים אלה. דפוסים חוזרים של מעשים כאלה עשויים לעמוד בסף של **פשעים נגד האנושות** לפי סעיפים 7(1)(ו) ו-7(1)(ח).

ג. **אמנות זכויות אדם** התחייבויות ישראל לפי **האמנה הבינלאומית בדבר זכויות אזרחיות ומדיניות (ICCPR)**, **האמנה נגד עינויים (CAT)** ו**האמנה בדבר זכויות אנשים עם מוגבלויות (CRPD)** אוסרות על

עינויים, שלילת חיים שרירותית ואפליה. המוגבלויות של מוחמד נותנות למקרה משקל מיוחד לפי סעיף 10 של CRPD (זכות לחיים) וסעיף 15 (חופש מעינויים).

ד. אחריות פיקודית ומדינית תחת המשפט הבינלאומי המנהגי וסעיף 28 של אמנת רומא, מפקדים עשויים להיות אחראים פלילית אם ידעו או היו צריכים לדעת על התעללויות ולא מנעו או הענישו אותם. ישראל, כמדינה, נושאת באחריות למעשים פסולים ולכישלונה בחקירה.

ביחד, מסגרות אלה משאירות מעט ספק כי **מותו של מוחמד בהאר הוא הריגה לא חוקית** לפי החוק הבינלאומי.

תגובה בינלאומית

החדשות על מותו של מוחמד בהאר התפשטו בחוגי זכויות האדם והמוגבלויות.

- **Down Syndrome International** פרסמה הצהרה המביעה "זעזוע ועצב עמוקים", וקראה לאירוע "הפרה מחרידה של כבוד האדם וזכותו לחיים של אדם עם מוגבלות".
- **Islamic Relief Worldwide** גינתה את הרצח כ"שובר לב" וקראה לחקירה בינלאומית עצמאית.
- **הדווח המיוחד של האו"ם על זכויות אנשים עם מוגבלויות** התייחס למקרה כדוגמה לפגיעות החריפה של אנשים עם מוגבלויות באזורי סכסוך.
- חקירות של **The Guardian, Le Monde** והארץ קשרו את מותו לחקירה רחבה יותר על השימוש של צה"ל בכלבי תקיפה באזורים אזרחיים.

אך מעבר לגינוי, **אף מדינה או גוף בינלאומי לא רדף אחריות**. היעדר הצדק מחזק את התחושה שחיי פלסטינים – במיוחד של הפגיעים ביותר – נותרים ללא הגנה על ידי הסדר הבינלאומי שטוען להגן עליהם.

הדים של הפרקים האפלים ביותר

כדי להבין את המשקל המוסרי המלא של מותו של מוחמד בהאר, יש להביט מעבר לעזה, אל **מראת ההיסטוריה האפלה**.

רצח של אדם עם מוגבלות שננטש למות מעלה את **ההיסטוריות האפלות ביותר של האנושות**: האידיאולוגיות האאוגניות שפעם ראו חיים כאלה כחסרי ערך, תוכנית **Aktion T4** הנאצית שהשמדה אנשים עם מוגבלויות, והאכזריות הקולוניאלית והמוסדית שמחקה את השונים.

כשחייל יכול להורות לכלב לקרוע אדם שאינו יכול אפילו לדבר, זה מחייה את אותה לוגיקה עתיקה של דה-הומניזציה – שחלק מהחיים פחות חשובים. ההיסטוריה הזהירה אותנו מה יקרה כאשר החברה מקבלת את האמונה הזו.

הפרה של הקדוש: החוק המוסרי היהודי וערך החיים

הטרגדיה של מוחמד בהאר פוגעת גם בלב המוסרי של היהדות עצמה, שתורותיה על קדושת החיים הן בין העתיקות והבלתי מתפשרות בהיסטוריה האנושית. שני עקרונות יסודיים – **פיקוח נפש ובצלם אלוהים** – הופכים את נסיבות מותו לא רק לעוול הומניטרי אלא לחילול עמוק של החוק האתי היהודי.

פיקוח נפש – החובה להציל חיים

בחוק היהודי, **פיקוח נפש** קובע כי הצלת חיים בודדים קודמת כמעט לכל מצווה אחרת. התלמוד מלמד: **"כל המציל נפש אחת, כאילו הציל עולם שלם"**. אפילו בשבת, כאשר כמעט כל עבודה אסורה,

אדם חייב לעבור על החוק כדי להציל מישהו בסכנה. התעלמות מאדם פצוע – כל אדם – היא הפרה של חובה קדושה זו.

החיילים שהשאירו את מוחמד מדמם הפרו לא רק נורמות בינלאומיות אלא גם את המצווה המרכזית הזו של מסורתם הדתית. לפי **פיקוח נפש**, הם היו מחויבים לספק לו סיוע, לשמר את חייו מעל הכל. נטישתו לא הייתה רק מעשה אלימות – היא הייתה, בשפה המוסרית היהודית, **חילול השם**, חילול של שם האל.

בצלם אלוהים – בדמות האל

מתחילת ספר בראשית מגיעה ההצהרה: **"ויברא אלוהים את האדם בצלמו"**. רעיון זה – **בצלם אלוהים** – הוא היסוד של האתיקה היהודית, וממנו, של החוק המודרני לזכויות האדם. הוא מאשר כי **כל בן אנוש, ללא קשר ללאום, אמונה או מוגבלות, נושא כבוד אלוהי**.

שחרור כלב על אדם שלא יכול להתגונן היה הכחשה של אותו צלם, פעולה כאילו הניצוץ האלוהי קיים רק בעם אחד ולא באחר. חשיבה כזו היא בדיוק מה שהנביאים גינו. זעקתו של ישעיהו – **"חדלו לעשות רע; למדו לעשות טוב; בקשו משפט, תמכו במדוכא"** – דורשת הכרה באלוהי בכל חיים.

המעשה שהרג את מוחמד בהאר הפר, לכן, לא רק את החוק ההומניטרי אלא גם **את המצוות העמוקות ביותר של המסורת המוסרית היהודית**. הוא בגד באמונה שמתעקשת כי שימור החיים חורג מגבולות, וכי אכזריות כלפי כל בן אנוש היא עלבון לבוּרָא.

החשבון המוסרי

לעם שזוכר את זיכרון הרדיפות בהיסטוריה שלו, הצו המוסרי לא יכול להיות ברור יותר. גדולתה של היהדות אינה טמונה בכוח אלא בחמלה; קדושתה נמדדת לא בכיבוש אלא ברחמים. להפעיל את הביטחון כהצדקה לאכזריות זה להחליף את האתיקה של התורה בלוגיקה של פרעה.

לכבד את **פיקוח נפש** ואת **בצלם אלוהים** היום פירושו לאשר כי חייו של מוחמד בהאר – למרות שהיה פלסטיני, בעל מוגבלות ועני – היו קדושים. זה להכיר בכך שמותו לא היה רק טרגדיה אנושית אלא כישלון רוחני, בגידה בצלם האלוהי שבתוכנו כולנו.

אפילוג: נושאי עדות

לזכור את מוחמד בהאר זה לסרב למחיקה השקטה שלעיתים קרובות באה בעקבות זוועות. הוא לא היה לוחם, לא איום, אפילו לא מסוגל להבין את הפקודות שנצעקו לעברו. הוא היה צעיר עם תסמונת דאון ואוטיזם, לכוד בדירה בעוד חיילים וכלבם הפכו את ביתו למקום של אימה. הוא היה אדם שחייו היו צריכים להיות מוגנים, שפגיעותו הייתה צריכה לעורר חמלה, לא אלימות.

הריגתו מורידה כל תירוץ של הצדקה ומגלה את האמת הגולמית: שאכזריות מתחילה היכן שהאמפתייה מסתיימת, ושערך החוק נמדד בשאלה האם הוא מגן על חסרי הישע. סיפורו דורש יותר מרחמים. הוא דורש שנביט ישירות על המערכת שאפשרה זאת: משטר כיבוש שמנרמל אכזריות, סדר בינלאומי שמתרץ אותה, ועייפות מוסרית קולקטיבית שמאפשרת לטרגדיה לחזור על עצמה.

מה שנותר הוא החובה לזכור – לא כמחווה סנטימנטלית, אלא כדרישה לבהירות מוסרית. מותו שייך לרשומות ההיסטוריה לא כחריג, אלא כאזהרה. חברה שיכולה להביט על גופו המדמם של אדם עם מוגבלות ולא להרגיש דבר צעדה על אותה דרך שציביליזציות קודמות צעדו בה לעבר חורבן.

לזכור אותנו זה לומר את שמו בהתרסה נגד אותה אדישות. **מוחמד בהאר**. בן. חיים שהיו חשובים. פצע במצפון העולם.

מקורות

דיווחים ראשוניים וסיקור חדשותי

1. "הריגתו של מוחמד בהאר" ויקיפדיה, עודכן לאחרונה ב-2025.
2. **לה מונד** (יולי 2024). "בעזה, הסבל של צעיר עם תסמונת דאון שנרצח על ידי כלב של הצבא הישראלי".
3. **הארץ** (יולי 2024). "איש מעזה עם תסמונת דאון נרצח על ידי כלב תקיפה של צה"ל".
4. **The Guardian / ARJ** (יוני 2025). "כלי נשק של מלחמה: השימוש של ישראל בכלבי תקיפה".
5. **ReliefWeb / Islamic Relief Worldwide** (יולי 2024). "Islamic Relief שבור לב מהריגתו של מוחמד בהאר וקורא לחקירה".
6. **Down Syndrome International** (יולי 2024). "הצהרה על מותו של מוחמד בהאר בעזה".

תיעוד זכויות אדם ומשפטי

7. **בצלם** - המרכז הישראלי למידע על זכויות האדם בשטחים הכבושים (2015). כשהכלבים נושכים: השימוש בכלבים למטרות צבאיות בשטחים הכבושים.
8. **חמוקד** - מרכז להגנת הפרט (2019). התעללות במעצר: עדויות מבתי הכלא עופר ומגידו.
9. **שוברים שתיקה** (2014-2023). עדויות של חיילים לשעבר בצה"ל בנוגע לשימוש בכלבים וטיפול בעצירים.
10. **יש דין** - מתנדבים למען זכויות האדם (2023). גיליון נתונים: אכיפת החוק על חיילי צה"ל בגדה המערבית 2019-2023.
11. **משמר זכויות האדם** (2021). חציית סף: הרשויות הישראליות ופשעי האפרטהייד והרדיפה.
12. **הוועדה של האו"ם נגד עינויים** (CAT/C/ISR/CO/5) (2016 ו-2022). תצפיות מסכמות על הדוחות התקופתיים החמישי והשישי של ישראל.
13. **משרד הנציב העליון לזכויות האדם (OHCHR)** (2024). דו"ח הדווח המיוחד על זכויות אנשים עם מוגבלויות.

משפט בינלאומי ואמנות

14. אמנות ז'נבה (1949) ופרוטוקולים נוספים I ו-II (1977).
15. אמנת רומא של בית הדין הפלילי הבינלאומי (1998).
16. האמנה הבינלאומית בדבר זכויות אזרחיות ומדיניות (ICCPR) (1966).
17. האמנה נגד עינויים ויחס או ענישה אכזריים, לא אנושיים או משפילים (CAT) (1984).
18. האמנה בדבר זכויות אנשים עם מוגבלויות (CRPD) (2006).
19. הוועדה למשפט בינלאומי (2001). סעיפים על אחריות מדינות למעשים פסולים בינלאומית.

מקורות אתיים ותיאולוגיים יהודיים

20. התנ"ך העברי / תנ"ך. בראשית א:26-27 - האדם נברא בצלם אלוהים (בדמות האל).
21. **תלמוד בבלי, סנהדרין 37א**. "כל המאבד נפש אחת, כאילו איבד עולם שלם; וכל המציל נפש אחת, כאילו הציל עולם שלם".
22. **תלמוד בבלי, יומא 85ב**. עקרון **פיקוח נפש** - הצלת חיים קודמת כמעט לכל המצוות, אפילו בשבת.
23. **משנה תורה, הלכות שבת 2:1 (רמב"ם)**. "סכנת נפשות דוחה את השבת".

24. הרב יונתן זקס (2011). **כבוד ההבדל: כיצד להימנע מהתנגשות התרבויות**. לונדון: Continuum.
25. הרב אברהם יהושע השל (1965). **הנביאים**. ניו יורק: Harper & Row – על צדק וצלם אלוהי.

ניתוחים משניים והקשר

26. רופאים למען זכויות אדם – ישראל (2020). **בין השורות: הזנחה רפואית ומניעה באזורי סכסוך**.
27. אמנסטי אינטרנשיונל (2023). **ישראל/שטחים כבושים: דפוס של חסינות להריגות באזורי מלחמה**.
28. משרד התובע של בית הדין הפלילי הבינלאומי (2021). **המצב במדינת פלסטין: דו"ח בחינה ראשונית**.